

АРХИТЕКТА ПРЕДРАГ ПЕЋА РИСТИЋ (1931-2019)

Преминуо је световима Предраг Ристић, у крунском Београду рођен 17. јануара 1931, од оца Петра, Јагодинца херцеговачког порекла, и мајке Јелене од Табаковића из Арада, старином исто из Херцеговине. У чекињасто-српастом мравињаку родног града Ристић је пркосно израстао и часно одживео, а у истом грађанском глобалном засеоку упокојио се 5. августа чудне 2019. године.

Због физичке испошћености у послератној младости прозван је Исус, а из духовних, хуморних и трпилачких разлога тако занавек и за повест називан.

До те мере је био свој да се као грех сада чини писати му охлађени опроштај, и фиксирати у привременој људској вечности и на хартији нешто што није најличније. Треба зборити, посмртно *слово* одржати онако како би он највише волео и ценио, као Спартанац Дијенек, истовремено и страшан и духовит, слажући се са Паулом Фајерабендом да наука не може не бити уметност.

Обавеза личног говора нарочито важи за чланак намењен кући коју је сам Ристић правио, Заводу за проучавање културног развитка, где је његова духовност уграђена у зидове, размере и просторе светла и ваздуха.

Ристић је био искрено вољен и оплакан од многих, а од малобројних ништа мање искрено презрен, као да је у младости 1940-их и 1950-их недовољно мучен у Титовим лубјанкама — где су му одмах након Другог светског рата и отац и други блиски били такође мрцварени на научним основама, из напреднијег света стиглим, чак и дрогама истине. Била су то времена црне бајке и црвеног сунца, онда када је омладина сопствене завичаје третирао као окупирану зону.

Сам Мајстор је оповргао заблуду да када горостаси одлазе нама остављају наследства сваких врста. Напротив, ничег ту угодног и безбедног и опипљивога нема. Скоро да није било случајева одлажења неког великог а да то није оставило незапушиву и незајажљиву празнину. Наслеђе отишлог дива је за јаке, не за слабе, треба га поново измислити, реконструисати, васкрснути. Невоља је само што је за тај посао потребно ако не стотине, онда десетине нас другачијих, који лилипутанство морају чудима да лече и да одлуче вреди ли се „тима“ бавити — оним што је на ивици занесењаштва и немогућег, али је дебело у зони несигурног и опасног.

Изражавао се често анегдотама — неукима звучећим као јуродиве, али њему су биле уточиште смисла. Поука. Још ненаписана, истинска историја његовог народа.

Када у СФРЈ скоро нико није смео — било од гађења, било од страха, било од мржње — да помисли на необележена страстишта и неоплакане жртве, увежбаном суседском или братоослободилачком руком ослобођене терета живота земаљског у Другом Рату и продуженом Пораћу – Предраг Ристић је ишао динарским низом, дубоке јаме поспремао, храмове несрећницима подизао, да се зна да су постојали (да би мало касније опет и храмови и спомени били сатирани).

Његова улога у делатности, али и дугорочном просторно-звучном одјеку Медиале је јасна или ће постати — али где су остале уметности?! Како да данас из успутно сретаних, фрактализованих парчића појмимо тежину његовог доприноса музици, цртежу, калиграфији, филму, документаризму? Како знати границе деловања и поимања када нас је изненађивао до последњег дана разумевањем и сведочењем, рецимо, о органском израстању ликовности Љубе Поповића из предратног авантуристичког стрипа, или бригом да се бриљантни карикатурални опус прерано згасле звезде Љубе Илијћа, брата од тетке, спасе и објави.

Изнад свега је био титан који је одмах, у дипломском раду 1956, обновио у свом нараштају концепт српске свештене и свете архитектуре, кријући пројекат цркве (православне, да...) испод вела акустичких питања *концертне дворане*, настављајући дијалог материје и звука, камена и музике, по начелима свог великог професора Григорија Самојлова. (Професор ће му оставити и један аманет стручне природе, који је Пеђа завештао у последњем тренутку следећој генерацији а о којој ћемо ускоро чути).

До последњег даха, били смо годинама сведоци, бринуо се да васкрсне формула српског звоноливства и друге наше тајне градитељске.

И други професор, Александар Дероко, је свом некадашњем студенту Ристићу завештао нешто велико: газдовање над изворним пројектом Храма Светог Саве на Великом Врачару. Зашто онда протомајстор није постао Предраг Ристић, питамо се, али објасниће већ Земља Небу кад дође време вечне садашњости.

А пре тога питања, потребно је пописати грађено. Мајстор је направио стотину (песничког ли броја) храмова, својих личних Врачара широм Хелма и земљиног шара. Биће величанствена слика када једном ауторска монографија архитекте Предрага Ристића построји, као војску испод застава, храмове протомајсторове, као тему изнад свих тема наше (а шта ли је наше?) културе. Да ли је Ристић поново изучео српско сакрално наслеђе? Да ли ће се дунђерске појаве у Србаља према њему мерити, и водоравно и по висини, у простору и времену стешњеном међу нараштајима? Наша слутња је — *da!* Један део нашег градитељства изистински ће бити самераван према идеалној слици Храма-Реда, Куће-Свесвета и Материце-Свемира коју је Протомајстор, наш овдашњи демијург поставио, као да је лепенским умом исечке кругова размерио.

И није био од градитеља којима је време споро ишло. Забавио се више пута о свом звонком смеху унутар заједничког муклог плача. Туђ међу својима, свој међу туђима, протомајстор Ристић истериван је са градилишта својих цркава — управо од својих. Колико је црква добило ауторску ноту локалног предузимача, владике, пароха, имућника, а лишило се ристићевског од самог Ристића-Христића (изговорити ово друго као деминутив). Није ту наш мајстор много изгубио, ниједној цркви ни основни облик а камоли суштину нису успели да заиста промене. Исто важи за све перипетије око професуре око које су се такође мучили — студенти ће Пеђу а не неког другог читати, математику мистичког колача да дешифрију, у виру живота и знања да мирно плутају.

Зато онај обавештен о Ристићевом опусу, још из далека кад види куполу осети малу вибрацију у соларном плексусу, звоно које нема звук (баш као онај Глас којег звоно покушава да опонаша). Човек прилазећи храму насталом из Ристићевог ума, у сваком погледу особеног, још из даљине види да је тај храм макета неба, а оно макета Небеса где је све у светлу и сили и математичкој саливености односа. А они који су га прогањали и у струци себи су савест наметнули док их има на овој равни.

Многи ће учени инжењери, који мисле да су занат, струку и науку већ довољно прелистали и обавестили се, до смрти

остати уверени да Ристићеве титуле Доктор и Професор крију још један од мангуплука београдског асфалта (а асфалту није веровати), и да то није тако чврсто као код неких других, вероватно вреднијих и умнијих чија је свака титула била одраз реалне чаршијске и партијске моћи, а не тек еснафске способности.

Заварани осмехом и блудећим погледом Ристића-прабитника и протохипика, слободног Славјанина са Аде — који је преко нашег рамена зурио и веће даљине и небеске куполе гледао, и мерио их другом, сакралном математиком — многи су га потцењивали иако је имао више образовања из фундаменталних наука, инжењерства и реалног градитељства него сви они заједно.

Али није то истицао, баш као ни чињеницу да су му још за младости били признати физичка снага и спремност, гвоздена воља која је скоро могла бити самерљива. То су му толерисали јер су мислили да је ћакнут и друштвено безопасан за њихове позиције.

Невоља је долазила када су те њихове позиције постајале очигледне, провидне, распршиване као вампирско тело под јутарњом светлошћу. У таквим данима се одједном увиђало ко је ко, а нарочито према Ристићу који је био мера и самерење за све друге.

Није био једини у ког смо се ми млађи угледали и који су нас интригирани. Уназад би могли да поетизујемо и кажемо да је овај град, и све што умом и сећањем знамо, држан живим и безбедним само на нитима праведничке мреже златних (има ли друге речи?) људи и жена, скромних и духовитих, који се нису у једну идеју или калуп могли згурати.

Међу свима њима своје најличније боје је имао Пеђа Исус, и његов урођени шарм, забавност, топлина, људска и човечанска добронамерност која није мрзела ни непријатеља, а камоли супарника или конкуренцију.

Опраштао нам је, јер је знао да не знамо шта радимо. Показивао је да се све може научити, ако се одбије кукавичлук, униције, калкулација и ситносопственички поглед на договорену реалност за коју је знао да је често гола лаж смештена до необучене преваре.

Они који су имали прилике да проводе неко дуже време с њим имали су један посебан *осећај* златне светлости око очију Предрага Ристића, оне која није имала везе са природним бојама, осветљењем и расветом. Пеђа Исус је зеницама исијавао из свог унутрашњег племенитог огња, да би нама-нишчима сваковрсни мрак растеривао у временима

УСПОМЕНА

када се тврдило да је мрак разуман, али и у временима када су почели да нам говоре да је мрак топао и безбедан, и да ће нас банкарни, домаћини света изнунати и забавити, да се безразложно свог хипермодерног свињца и паметног кокошињца не треба плашити. Осмехом је прозreo Поредак који мисли за себе да је нови, а у ствари је најстарији, најмртвији и најпокопанији.

Он који је уз све људске имао и покоју особину праведника, свечовека, није био уских схватања. Уз очекивано промишљање висина и понора руске културе, неретко је био у дијалогу и суштинском разумевању са немачком и енглеском традицијом, да споменемо неке.

Пеђа Исус — Мајстор, Професор, Доктор, Витез — знао је да роб жели да буде роб, и да је оно у уму виђено стварније од сваког схоластичког доказа иза којег леже магацини топуза и кама. Хтео нам је рећи да будемо своји и да не заборавимо да се радујемо.

Урадио је изнад свих у историји наше сакралне архитектуре, сабраће се и то једном на рачун. А имао је снаге и за више, али је спречаван колико год је то вештина прогресивиста могла да осмисли.

Али нешто је и нама оставио да урадимо.

Благословени су нараштаји којима је Предраг Ристић предочавао знање и истину, а кроз смех и — утеху, забаву, мудрост, смисао и лепоту.

Још ће благословенији бити они који ће их на истим основама поново стварати.

Зоран Стефановић

У Сремском Београду, Андрониковом и Методијевом

14. 9. 2019.